

Історичні, філософські, правові й організаційні проблеми фізичної культури

УДК 796.03

*Сергій Козіброцький,
Ніна Деделюк*

Особливості та напрями укладання навчальних програм із фізичного виховання для студентів вищих навчальних закладів України

Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. За останні роки в Україні відбулося чимало якісних змін у розвитку правових, науково-теоретичних, програмно-нормативних, програмно-оціночних основ української системи фізичного виховання.

Важливим складником програмно-нормативних основ фізичного виховання є наявність державних програм фізичного виховання, які містять науково обґрунтовані завдання та засоби фізичного виховання, комплекси рухових умінь і навичок для засвоєння щодо конкретного контингенту, переліки відповідних норм та вимог.

Водночас в Україні, незважаючи на двадцятирічний досвід самостійного державного розвитку, проблемними залишаються стратегічні питання рівня фізкультурної освіти й фізичної підготовленості студентської молоді, організації фізичного виховання у ВНЗ.

Зважаючи на обов'язковість занять фізичною культурою в усіх вищих навчальних закладах однією із ключових проблем формування вітчизняних основ програмно-нормативного забезпечення фізичного виховання є підготовка та впровадження сучасних навчальних програм, які б забезпечували вимоги держави у сфері гармонійного розвитку, фізичного й психічного здоров'я молоді особи.

Вирішення цього назрілого та стратегічно важливого для держави завдання з розроблення й запровадження навчальних програм із фізичного виховання для студентів ВНЗ України неможливе без ґрунтовного історико-методологічного аналізу еволюції програмно-нормативних основ системи фізичного виховання студентів.

Завдання дослідження – проаналізувати зміст, структуру, спрямованість навчальних програм із фізичного виховання для студентів вищих навчальних закладів України впродовж ХХ ст. та узагальнити характерні тенденції їх формування й укладання.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Традиційно в Україні програми з фізичного виховання в навчальних закладах були обов'язковими для всіх. Але сьогодні такий підхід не відповідає вимогам часу. Провідні спеціалісти в галузі фізичної культури починають відзначати, що програми з фізичного виховання мають бути демократичними, відображати інтереси студентів, враховувати кліматичні та географічні умови, матеріальну базу закладів освіти й кадрову проблему.

Програма з фізичного виховання, що простежувалося в історичному аналізі, визначає мінімальний осяг знань, умінь і навичок, які засвоюються за роками навчання. У цьому розрізі аналізу видно, що програми вирішують комплекс завдань – освітніх, оздоровчих, виховних.

У різні історичні періоди програмно-нормативне забезпечення фізичного виховання мало різну спрямованість. Так, і у 20-х, і в 30-х роках ХХ ст. воно мало виражену військову спрямованість, у післявоєнні роки – водночас і спортивну. У наш час програми, на думку багатьох фахівців із фізичного виховання, а також спираючись на результати аналізу, повинні бути оздоровчо спрямованими.

Багато уваги сьогодні приділяється підготовці майбутніх спеціалістів до їхньої професійної діяльності. Великого значення для вирішення цього завдання надається фізичній культурі. Розділ “Професійно-прикладна фізична підготовка” займає в програмах із фізичного виховання значне місце. Це підтверджується результатами аналізу програм останніх років.

За результатами історико-порівняльного аналізу видно, що структура навчальних програм із фізичного виховання не лише вдосконалювалась, але й зберігала відносну стабільність. Програма має усталену структуру: пояснювальна записка, теоретичний розділ, практичний розділ, методичний розділ, форми та засоби контролю.

У пояснювальну записку входять мета й завдання, форми та зміст роботи, планування й облік роботи, успішність, оцінка знань та вмінь, залік й екзамен із фізичного виховання, лікарський контроль і самоконтроль, вимоги до знань та вмінь студентів, обов'язки студентів, поділ студентів за навчальними відділеннями, зміст роботи в навчальних відділеннях, розрахунок навчальних годин, програмний зміст предмета “Фізична культура”, керівництво фізкультурною роботою.

Значних змін в історичній еволюції зазнавали контрольні вправи й нормативи фізичної підготовленості студентів як за змістом, так і за вимогами щодо їх виконання. Наприклад, у довоєнний період програми були перенасичені такими вправами та контрольними нормативами, як підймання й перенесення поранених; підймання та перенесення ящика з набоями вагою 32 кг.; лазіння з гвинтівкою; метання гранати із-за укриття, у т. ч. на лижах; плавання з обтяженням (граната, гвинтівка, одяг); біг із протигазом; багнетний бій; уміння стріляти на ходу на лижах тощо. Відповідно, зі зміною спрямованості програм змінювався й зміст контрольних нормативів. Щодо вимог до виконання контрольних вправ та нормативів і практично за всіма нормативами спостерігається зростання цих вимог (рис. 1. і 2.), а за деякими нормативами – у декілька раз. Наприклад, у підтягуванні вимоги до виконання зросли із 2–4 разів у 30-х роках до 10–14 разів на сьогодні. Те ж саме можна спостерігати й у стрибках у довжину з розбігу.

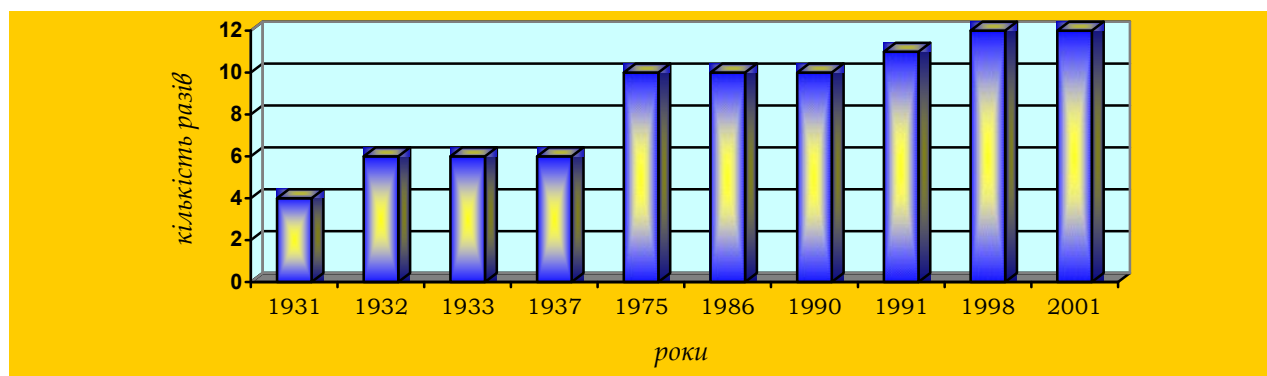

Рис. 1. Динаміка кількісних параметрів нормативу “Підтягування на поперечині” (юнаки) в навчальних програмах із фізичного виховання для студентів (1924–2011 рр.).

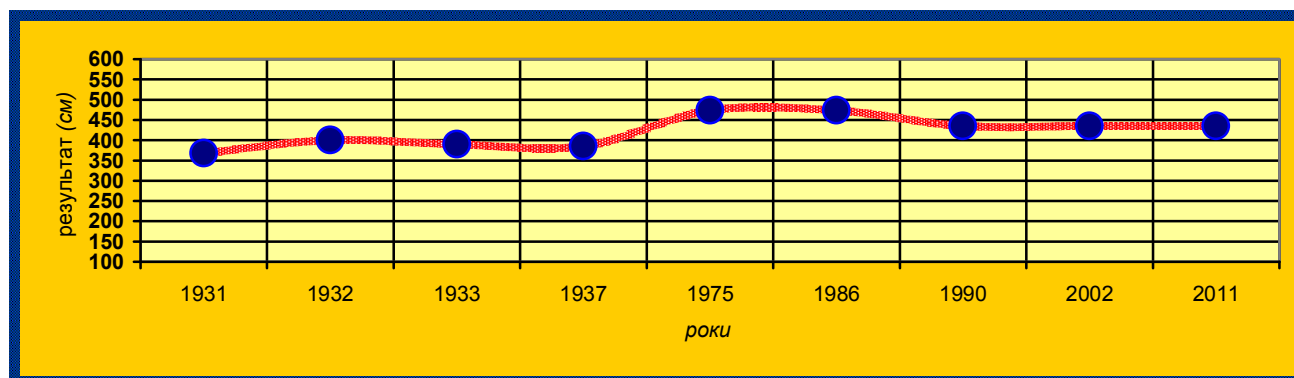

Рис. 2. Динаміка змін кількісних параметрів нормативу “Стрибок у довжину з розбігу” (юнаки) у навчальних програмах із фізичного виховання для студентів (1924–2011 рр.).

Отже, аналіз програм дав змогу виділити п'ять періодів розвитку програмно-нормативного забезпечення фізичного виховання студентів, зумовлених соціально-історичними, військово-політичними, економічними, загальноосвітніми та культурними умовами відповідного часового відтинку історії. Це, зокрема, такі періоди: 20-х років; 30-х років; 40–50-х років; 60–80-х років ХХ ст. й сучас-

ний пострадянський період. Кожен період мав свої характерні особливості, пов'язані зі стратегічними державними завданнями, які ставилися загалом перед галуззю фізичної культури.

У програмному забезпеченні 20-х років ХХ ст. простежувалися воєнізована спрямованість фізичних вправ та виразне нехтування спортом як ефективним засобом фізичного виховання. Основну увагу у фізичному вихованні приділяли дихальним і коригувальним вправам.

На зміст навчальних програм із фізичного виховання студентів на початку 30-х років істотно вплинуло запровадження в державі комплексу ГПО та введення фізичного виховання обов'язковою дисципліною в навчальні плани ВНЗ України. Програмно-нормативні основи продовжують ґрунтуватися на військовій спрямованості системи фізичного виховання колишнього Радянського Союзу. Уперше в програмному забезпеченні виділяється навчальний матеріал для основної групи, групи спортивного вдосконалення й спеціальної медичної групи та вводиться теоретичний розділ із фізичного виховання.

У післявоєнний період істотно зростає кількість годин для загального курсу з фізичного виховання (зі 180 годин у 1933 р. до 640 годин у 1948 р.), виокремлюється розділ професійно-прикладної фізичної підготовки як обов'язкової складової частини фізичного виховання студентів. Програми поряд із воєнною набувають спортивної спрямованості.

У більшості авторських (вузівських) програм пострадянського періоду, які потрапили в коло нашого аналізу, простежується тенденція до збільшення частки вправ оздоровчого характеру. Нового трактування набувають розділи "Планування та облік роботи" й "Залік із фізичного виховання". У програмах істотно розширюється кількість видів рухової активності для студентів різних груп та різного рівня підготовленості. Уперше з'являються й користуються популярністю шейпінг, стретчинг, спортивні танці, спортивне орієнтування, різні види національних єдиноборств. Розширюється роль і значення професійно-прикладної фізичної підготовки. Для більшості програм характерне чітке опрацювання змісту практичного розділу для спеціальних медичних груп.

Висновки. Аналіз програмно-нормативного забезпечення фізичного виховання студентів протягом тривалого історичного періоду засвідчує їх еволюційний розвиток, відносну стабільність структури та помітну різницю в змісті програмного матеріалу, спрямованості процесу фізичного виховання, кількісних параметрах навчального навантаження.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження можуть бути пов'язані з експериментальним обґрунтуванням ефективності авторських програм фізичного виховання студентів.

Список використаної літератури

1. Вовк В. М. Пути совершенствования физического воспитания студентов / Вовк В. М. – Луганск : Изд-во ВУГУ, 2000. – 176 с.
2. Канішевський С. М. Науково-методичні та організаційні основи фізичного самовдосконалення студентства / Канішевський С. М. – К. : ІЗМН, 1999. – 270 с.
3. Козіброцький С. П. Програмно-нормативні основи фізичного виховання студентів (історико-методологічний аналіз) : автореф. дис... канд. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02 / Козіброцький С. П. – Л., 2002. – 16 с.
4. Козіброцький С. Оцінювання навчальних досягнень студентів на заняттях із фізичного виховання / С. Козіброцький // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – № 1 (5). – С. 18–22.

Анотація

У статті здійснено дослідження програмно-нормативних основ фізичного виховання студентів на основі історико-методологічного аналізу навчальних програм фізичного виховання студентів.

Ключові слова: програмно-нормативні основи, фізичне виховання студентів, навчальні програми, вища школа України, історико-методологічний аналіз.

Сергей Козиброцкий, Нина Деделиук. Особенности и направления составления учебных программ по физическому воспитанию для студентов высших учебных заведений Украины. В статье осуществлено исследование программно-нормативных основ физического воспитания студентов на основе историко-методологического анализа учебных программ физического воспитания студентов.

Ключевые слова: программно-нормативные основы, физическое воспитание студентов, учебные программы, высшая школа Украины, историко-методологический анализ.

Sergei Kozibrotskyi, Nina Dedeliuk. Peculiarities and Courses of Physical Education Study Programs Composing for Students of Ukrainian Higher Educational Establishments. In the article we've carried out a research of program and normative basics of physical education among students on the principles of historical and methodological analysis of student physical education study programs.

Key words: program and normative basics, student physical education, study program, higher school of Ukraine, historical and methodological analysis.